

Montenegrói hatalmi játszma a nagyhatalmak keresztútjában

Az Európai Bizottság elnöke négynapos látogatást tett a nyugat-balkáni térségben, ahol a régió országainak vezetőivel egyeztetett az EU által nyújtott gazdasági lehetőségekről, az országok egymás közötti és az unióval való kapcsolatáról. Kijelentette, hogy az EU hatmilliárd eurót kíván a balkáni beruházásokra és reformokra fordítani, amelyből 4 milliárd euró hitel, 2 milliárd euró pedig támogatás, viszont a beruházás feltétele a szükséges reformok meghozatala.¹

Ursula von der Leyen montenegrói látogatása során elmondta, hogy az ország már 2030 előtt az Európai Unió tagjává válhat, amihez csak politikai akaratra van szükség.² Ha a csatlakozás minden feltétele teljesül, akkor nem kell semmilyen, előre meghatározott dátumhoz kötni a teljes jogú tagság elnyerését. Beszédében kiemelte, hogy a bővítés az Európai Bizottság prioritásai között szerepel, és Montenegró az a tagjelölt ország, amely a legnagyobb előrelépést tette a tagság felé vezető úton.³ Méltatta az ország 100%-os igazodását az EU biztonság- és külpolitikájához.⁴ Feladatként Montenegró és az EU gazdaságának egymáshoz való közelítését jelölte meg. Rámutatott, hogy a közös piac megnyitása esetén további reformokra van szükség. Montenegró esetében ez az üzleti környezet javítását, a digitális átállást és az energiaszektor modernizálását jelenti. Felhívta a figyelmet arra is, hogy Montenegrónak megvan a lehetősége arra, hogy a térség jelentős villamosenergia-szolgáltatója legyen, ugyanis Podgoricában található az a villamosenergia-átviteli létesítmény, amely az EU társfinanszírozásával megvalósuló transzbalkáni villamosenergia-átviteli folyosó része.⁵ A közös regionális piacon nagy lehetőségek rejlenek: ha ez megvalósul, az 10%-kal növelheti a régió GDP-jét.

Jakov Milatović montenegrói köztársasági elnök a bizottság elnökével folytatott tárgyalását követő közös sajtótájékoztatón közölte: bizakodásra ad okot, hogy Montenegrónak nincsenek vitás kérdései a szomszédaival, az ország

¹ Euronews/ÁG 2023.

² Szabad Magyar Szó 2023.

³ Slobodnaevropa 2023.

⁴ B. V. – G. K. 2023.

⁵ Aljazeera 2023.

2017 óta tagja a NATO-nak, a pénzügyi politikáját már két évtizede az euró használatához köti, a tagjelölt országok között élen jár a csatlakozási elvárások teljesítésében, és – ahogyan Von der Leyen is mondta – teljesen összehangolta a külpolitikáját az unióéval.⁶

Ursula von der Leyen találkozott Montenegró új miniszterelnökével is, akit négy és fél hónappal a választások után, kedden reggel választott meg az ország törvényhozása. Milojko Spajić leszögezte: kormánya Európa-barát politikát kíván folytatni, és annak ellenére, hogy szerb- és oroszbarát politikusokkal is szövetségre lépett, Belgrádnak nem lesz beleszólása a montenegrói politikába.⁷ Egyúttal hangot adott abbéli reményének, hogy Montenegró lesz az EU következő tagállama.

A 2022-ben alapított Európa Most Mozgalom (PES) kevesebb mint egy év alatt a legnagyobb politikai erővé vált Montenegróban. Milojko Spajić és Jakov Milatović vezetésével a párt először győzelmet aratott a podgoricai és a danilovgradi önkormányzati választáson, majd a 2023-as elnökválasztáson a párt alelnöke, Jakov Milatović távozásra kényszerítette Milo Đukanović államfőt. A 2023. júniusi parlamenti választásokon a szavazatok 25,6%-át szerezték meg, így maguk mögé utasították a DPS vezette koalíciót. Spajić a választások előtt úgy nyilatkozott, ha nyernek, akkor a stabil kormány létrehozása érdekében minden parlamenti küszöböt elérő párttal hajlandó tárgyalni, kivéve a DPS-t és az URA-t. Ezt a döntését arra alapozta, hogy szakítani igyekezett a bizalmatlansági indíttványokban érintett pártokkal, illetve külpolitikai elképzeléseik is eltérők.

Közben az ellenzék Montenegró- és Európa-ellenességgel, valamint szerb- és oroszbarátsággal vádolja az új kormányt. A legtöbb kritika Andrija Mandić, az Új Szerb Demokrácia (NSD) párt új elnöke miatt érte, aki szoros kapcsolatban áll Aleksandar Vučić szerb államfővel, Milorad Dodikkal, a Boszniai Szerb Köztársaság elnökével és Vlagyimir Putyin orosz elnökkel.⁸ Mandić pártjának külpolitikai prioritásai az Oroszországgal szembeni szankciók feloldása, Koszovó függetlensége elismerésének visszavonása, valamint ellenzi Montenegró NATO-tagságát. Mandić inkább Oroszországgal, nem pedig az EU-val szorgalmaz szoros kapcsolatokat, és ellenezte a Szerbiából való kiválást. Amikor azonban hétfőn házelnökké választották, kijelentette, hogy kész „új üzenetek küldésére”.⁹

⁶ SZABÓ 2023.

⁷ SZABÓ 2023.

⁸ B. V. – G. K. 2023.

⁹ Szabad Európa, Budapest 2023.

Milojko Spajić miniszterelnök a tárgyalások elején ellenállt annak, hogy a nyugati partnerek, elsősorban az Egyesült Államok számára nemkívánatos oroszbarát párttal lépjen koalícióra.¹⁰ A kormány gerincét az Európa Most Mozgalom alkotja, amelybe beletartozik az Aleksa Bečić vezette Demokratikus Montenegró, Vladimir Joković Szocialista Néppártja (SNP), valamint két albán kisebbségi párt, az Albán Fórum és az Albán Szövetség. A kormányt a parlamentben a szerb- és oroszbarát Mandić-féle Új Szerb Demokrácia és a Milan Knežević-féle Demokrata Néppárt egykori képviselői támogatják, akik cserébe a parlament elnöki posztját és a parlamenti tisztségek 40%-át kapják meg. Spajić hosszas egyeztetés után végül beleegyezett, hogy Andrija Mandić legyen a parlament elnöke. A megállapodás úgy rendelkezik, hogy a 2024 végéig négy minisztériumot kapnak Mandićék. Az ellenzéki politikusok és a szavazók mellett az EU és az USA is attól tart, hogy ezzel a lépéssel megnő Szerbia, Oroszország, az esetleges hitelfelvételek és beruházások kapcsán pedig Kína befolyása.

Washington többször is figyelmeztetett és aggodalmának adott hangot amiatt, hogy az új kormányt olyan pártok és vezetők alkotják, akik aktívan szembehelyezkednek az euroatlanti érdekekkel.¹¹ Továbbá figyelembe kell venni a Montenegróban tartózkodó orosz állampolgárok nagy számát és azt, hogy a biztonsági szolgálatok az elmúlt években a szerb és az orosz hírszerző központok teljes ellenőrzése alatt álltak. Andrija Mandić a parlament elnökéként a montenegrói hadsereget irányító testület, a Védelmi és Biztonsági Tanács tagja is egyben. Ez feszültté teheti a NATO-val fenntartott kapcsolatokat, tekintettel arra, hogy a Parlament elnöke pozíciójából adódóan érzékeny biztonsági információkhoz fér hozzá. Jeanne Shaheen, az amerikai szenátus külpolitikai bizottságának tagja elmondta, aggodalomra ad okot, hogy valaki az új montenegrói kormányból megoszthat bizalmas információkat Oroszországgal a NATO-ban zajló eseményekről.¹² Hozzátette: a 2024-es választásoktól függetlenül a Kongresszusnak elegendő kapacitása van arra, hogy a közeli válság és az orosz–ukrán háború mellett odafigyeljen a Nyugat-Balkánon történő eseményekre is.¹³ Shaheen Milorad Dodik legutóbbi nyilatkozatával kapcsolatban – miszerint a Boszniai Szerb Köztársaságnak, Szerbiának és Montenegrónak egy állammá kell egyesülnie – elmondta, hogy továbbra is bátorítani kell az Európai Uniót, hogy a Boszniai Szerb Köztársaság elnökével

¹⁰ N1/Beta 2023.

¹¹ Beta 2023.

¹² Beta 2023.

¹³ Beta 2023.

szemben vezessen be szankciókat. Felhívta arra is a figyelmet, hogy az USA egy olyan javaslatcsomag elfogadásán dolgozik, amely „technikai segítséget is nyújt a demokratikus reformok végrehajtásához, főként kereskedelmi és gazdasági tevékenységek témakörében, továbbá egy olyan részen is, amely új, fiatal vezetők támogatását irányozza elő a Nyugat-Balkánon”.¹⁴

Az Európai Bizottság elnöke azon újságírói kérdésre, hogy az EU miért hallgat Szerbia Montenegró belügyeibe való esetleges beavatkozásáról, azt válaszolta, hogy Montenegró szabad és demokratikus ország. „Hiszek Montenegró azon képességében, hogy a helyes úton fog előrehaladni” – mondta Ursula von der Leyen.¹⁵

A Bizottság elnökének szavai nem nyugtatták meg a montenegrói közvéleményt. Az új kormány ellen több száz ellenzéki szavazó tüntetett a parlament épülete előtt. A szerb- és oroszbarát pártokkal alakított koalíció miatt az ellenzéki képviselők Európa-ellenesnek titulálták az új kormányt. Az ellenzéki pártok szerint Montenegró-ellenes kampány zajlik az országban, a november 1-jére kitűzött népszámlálással a szerbek számát akarják növelni.¹⁶ Az államfő felszólította a pártokat, hogy hagyjanak fel az uszítással. A kedélyek lecsillapítása végett 30 nappal elhalasztották az összeírást. A népszámlálás bírálói Szerbiát vádolták meg a szerbpárti kampány megszervezésével. A vádat Aleksandar Vučić szerb elnök határozottan elutasította.¹⁷

A kormány reagálva a vádakra arról tájékoztatott, hogy igyekszik tiszteletben tartani az Európai Unió ajánlásait, és ezekhez fogja igazítani a politikáját. Tudatában vannak annak, hogy nagy kihívást jelent majd az EU által előkészített, Oroszország elleni szankciók új körének elfogadása. Ez a koalíciós együttműködés nagy próbáját fogja jelenteni. Az elemzők szerint félő, ha Spajić nem tud eleget tenni a nyugati szövetségesek elvárásainak, akkor le fog szűkülni a mozgástere, és a választási kampányban tett gazdaságfejlesztési reformjait anyagi támogatás hiányában nem tudja véghez vinni.¹⁸ A korábban felvett hiteleket is törlesztenie kell, és ha az EU megvonja a támogatását, akkor más irányba lesz kénytelen orientálódni. Ebben az esetben növekvő kínai és orosz befolyással kell számolni.

2023. november 11.

¹⁴ Beta 2023.

¹⁵ B. V. – G. K. 2023.

¹⁶ ERNŐFY 2023.

¹⁷ ERNŐFY 2023.

¹⁸ JANKOVIĆ 2023.

Felhasznált irodalom

- Aljazeera (2023): Von der Leyen: Fokus Crne Gore treba biti na procesu pristupanja EU. *Balkans.aljazeera.net*, 2023. október 31. [balkans.aljazeera.net](https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/10/31/von-der-leyen-fokus-crne-gore-treba-biti-na-procesu-pristupanja-eu) Online: <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/10/31/von-der-leyen-fokus-crne-gore-treba-biti-na-procesu-pristupanja-eu>
- Beta (2023): Senatorka SAD: Zabrinjavaju odnos Srbije i Kosova i Dodikova retorika, ali i nova vlast u Crnoj Gori. *Danas.rs*, 2023. november 1. Online: www.danas.rs/svet/senatorka-sad-zabrinjavaju-odnos-srbije-i-kosova-i-dodikova-retorika-ali-i-nova-vlast-u-crnoj-gori/
- B. V. – G. K. (2023): Von der Leyen: Srbija med naprednejšimi, Črna gora bi lahko v EU vstopila pred 2030. *rtvslo.si*, 2023. október 31. Online: www.rtvsllo.si/svet/evropa/von-der-leyen-srbija-med-naprednejšimi-crna-gora-bi-lahko-v-eu-vstopila-pred-2030/686719
- ERNŐFY Nóra (2023): Kiseb belviszályt szított a népszámlálás Montenegróban, ezért elhalasztották. *Index.hu*, 2023. november 2. Online: <https://index.hu/kulfold/2023/11/02/montenegro-uj-kormany-nepszamlalas-elhalasztas/>
- Euronews/ÁG (2023): Az Európai Bizottság elnöke négynapos látogatást kezdett a nyugat-balkáni térségben. *Euronews.com*, 2023. október 29. Online: <https://hu.euronews.com/2023/10/29/eu-bovites-balkan-leyen>
- JANKOVIĆ, Srđan (2023): Višestruki izazovi pred Crnom Gorom, nakon kompletiranja državnog vrha. *Slobodnaevropa.org*, 2023. november 1. Online: www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-vlada-strani-uticaj-srbija-rusija-kina/32666154.html
- N1/Beta (2023): Izabrana nova Vlada Crne Gore. *Danas.rs*, 2023. október 31. Online: www.danas.rs/svet/region/izabrana-nova-vlada-crne-gore-2/
- Slobodnaevropa (2023): Fon der Lajen: Crna Gora da pređe posljednju milju do EU. *Slobodnaevropa.org*, 2023. október 31. Online: www.slobodnaevropa.org/a/fon-der-lajen-crna-gora/32662168.html
- Szabad Európa, Budapest (2023): A csatlakozás előmozdítására kérte az új kormányt Montenegróban az Európai Bizottság elnöke. *Szabadeuropa.hu*, 2023. október 31. Online: www.szabadeuropa.hu/a/a-csatlakozas-elomozditasara-kerte-az-uj-kormanyt-montenegroban-az-europai-bizottsag-elnoke/32662142.html
- Szabad Magyar Szó (2023): Montenegró már 2030 előtt uniós tag lehet. *Szmsz.press*, 2023. október 31. Online: <https://szmsz.press/2023/10/31/montenegro-mar-2030-elott-unios-tag-lehet/>
- SZABÓ Gyula (2023): Ursula von der Leyen közölte, melyik ország lehet a következő uniós tag. *Index.hu*, 2023. október 31. Online: <https://index.hu/kulfold/2023/10/31/ursula-von-der-ley-eneuropai-bizottsag-montenegro-csatlakozas-unio-brusszel-podgorica/>